

Hoogstamfruit in elk Schouws dorp

Het is een ambitieus plan van Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ). Alle zestien kernen op Schouwen-Duiveland moeten in 2024 hoogstamfruitboomgaard hebben. De eerste drie liggen er, maar of de rest ook op tijd klaar is...?

tekst Gert Janssen; beeld Vidiphoto

SLZ is al zo'n veertig jaar actief in de Deltaprovincie en heeft als doel het behoud en herstel van de voor Zeeland kenmerkende landschapselementen, vertelt projectmedewerker Niek Smits. „Door de modernisering van de landbouw is veel van het traditionele natuurlandschap in onze provincie verdwenen. Wij proberen in stand te houden wat er nog is en daarnaast nieuwe plekken te creëren. Denk aan waterpoelen voor het vee, hagen en knotwilgen. Die zijn niet alleen beeldbepalend, maar ook belangrijk voor de biodiversiteit.” De organisatie met zo'n 28 betaalde krachten en een paar honderd vrijwilligers wordt financieel gesteund door gemeenten, provincie en niet in de laatste plaats door Europese fondsen. „We hebben geen eigen grond, dus zijn we altijd werkzaam op het terrein van anderen.” Een van de activiteiten is

het inrichten van zogenoemde collectieboomgaarden. Vrijwel verdwenen (voornamelijk) Zeeuwse appel- en perenrassen –soms nog aanwezig als solitaire boom op een boerenerf– worden geënt op onderstammen en in een hoogstamboomgaard bij elkaar geplaatst.

Het nieuwste initiatief – dorpsboomgaarden in alle zestien kernen op Schouwen-Duiveland– is een afgeleide van dat project. Kosten: zo'n 2,5 ton. Hoofdsponsors zijn VSB fonds en Stichting Renesse. Waar collectieboomgaarden gericht zijn op het instandhouden van bijna verdwenen soorten, gaat het hier om oude hoogstambomen die bij kwekers nog wel verkrijgbaar zijn. Zij het mondjesmaat. „We hebben een advieslijst van zo'n 30 appel- en 27 perenrassen. Daarnaast nog kersen, pruimen en walnoten.”

Biodiversiteit

In dit ambitieuze plan wordt samengewerkt met Imkersvereniging Schouwen-Duiveland, VSB fonds, Rotary Zierikzee en gemeente Schouwen-Duiveland. Doel is om de leefbaarheid en biodiversiteit te vergroten. „Die staan ook in deze regio onder druk. De afgelopen decennia zijn insecten in soorten en aantal verminderd. We creëren zo ook een plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Ons streven is om in 2024 een boomgaard gerealiseerd te hebben in alle kernen van Schouwen-Duiveland. Op dit moment zijn er drie gereed. Voor twee andere zijn we plannen aan het uitwerken. Een derde project staat in de startblokken. Bij deze laatste drie willen we volgend jaar gaan aanplanten”, legt Smits uit. Probleem is volgens hem onder andere de personele bezetting bij veel dorpsraden waar de SLZ mee samenwerkt. „Wij geven advies, maar een gemeen-

De Wellehof in Noordwelle

Bijenhotel

schap zal zelf het onderhoud moeten plegen. Vooral de eerste jaren hebben de bomen veel water nodig. Daarnaast moet er ieder jaar gesnoeid worden. Gras maaien doet de gemeentelijke overheid.” Een ander probleem is beschikbare grond vinden. Die is niet altijd voldoende voorhanden. „Het liefst planten we op grond van de gemeente, omdat die dit initiatief steunt en begeleidt. De imkersvereniging coördineert het project en de Rotaryclub zorgt voor sponsors.”

Verpaupering

Zonder voldoende steun vanuit de bevolking heeft de aanleg van een hoogstamfruitboomgaard weinig zin, benadrukt de SLZ-voorman. Dat is de reden dat enkele eerder gerealiseerde dorpsboomgaarden aan verpaupering onderhevig zijn. „Er blijken dan te

V.l.n.r. Nieks Smits, Birgitta Ruther, Fred van Batenburg, Dinie Eerland

De laatste volkstuintjes

Beschikbare grond vinden is een probleem

weinig vrijwilligers te zijn die zich er verantwoordelijk voor voelen. In het begin is men nog wel enthousiast, maar na verloop van tijd verdwijnt de belangstelling. Daarom pakken we het nu anders aan. We willen dit beter borgen voor de toekomst. Allereerst is het belangrijk dat een dorpsboomgaardteam wordt samengesteld. Dat is dan verantwoordelijk voor ontwerp, realisering, onderhoud

en beheer. Daarnaast moet er een bruikleenovereenkomst tussen gemeente en dorpsraad opgesteld worden. Dat is nodig omdat er meestal pas subsidie wordt verstrekt als er een convenant ligt.”

Niet onbelangrijk is ook het wensenlijstje in verhouding tot de bodemgesteldheid. Waar de één een appeltje voor de dorst wil, verkiest de ander iets voor in de hete bliksem. Maar de ondergrond moet wel geschikt zijn voor een type boom. „Nagedacht moet worden over de plaats, het aantal, het soort fruitbomen en de bijbehorende biodiversiteit.”

Maar ook zodra alles gerealiseerd is stopt de betrokkenheid van de SLZ niet. Onderhoud vereist vaak ook de nodige deskundigheid en niet iedere vrijwilliger is een doorgewinterde hovenier of fruitteler. „Daarom bieden wij ook snoeicursussen aan, theorie en praktijk. Voor vrijwilligers van de boomgaarden zijn die gratis.”

Hoe lang het nog duurt voordat ieder dorp z'n eigen bongerd heeft, durft Smits niet te voorspellen. „Ik hoop dat alle Zeeuwse dorpen, dus niet alleen op Schouwen-Duiveland, een eigen hoogstamboomgaard krijgen.”

Wellehof

Een van de voorbeeldprojecten is de Wellehof in Noordwelle. Het kleine dorpje onder de rook van Renesse telt 308 inwoners, vertelt Fred van Batenburg, voorzitter van de dorpsraad. Volgens hem is de betrokkenheid van de bewoners op elkaar zeer groot. „Eigenlijk is iedereen hier vrijwilliger. Je hoeft maar aan te kloppen en je krijgt hulp. Voordeel van een klein dorp is dat de meeste mensen elkaar kennen.”

Het zaadje voor de Wellehof kwam tot ontkiemen toen twee dames, Dinie Eerland-van Vliet en Birgitta Ruther, van de oecumenische gemeenschap Kloosterwelle op zoek waren naar een plek voor de aanleg van een kloostertuin. „Het idee van Kloosterwelle is afkomstig uit Friesland, van de voormalige dominee van Renesse/Noordwelle, Piter Goodijk. Hij vond dat er ook zoiets op Schouwen-Duiveland moest komen. Ons oorspronkelijke idee van de kloostertuin was om die bij de oude dorpskerk van Noordwelle aan te leggen, maar dat mocht niet vanwege de graven die daar liggen. Uiteindelijk ontdekten we deze plek, met hulp van een inwooner van het dorp.”

De braakliggende grond achter de woning van Van Batenburg, met drie dorpsstuinders als gebruiker, leek een geschikte locatie. De handen werden ineen geslagen en plannen gesmeed om een kruidentuin te combineren met fruitbomen en een pluktuin. Ruther: „Hier in het dorp woont een hovenier. Hij heeft in 2021 het ontwerp gemaakt. Vorig jaar zijn de bomen en struiken geplant en afgelopen

Bieslook

Rode Boskoop

„Er moet stilte
heersen; je moet
de vogels kunnen
horen fluiten”

maart zijn de vaste planten de grond in gegaan. Zo snel kan het dus gaan.”

Volgens Eerland en Ruther zijn rust, ruimte en ontmoeting kenmerken van de kloosterboomgaard. „Belangrijk is dat het een plek wordt waar stilte heerst en waar je de vogels kunt horen fluiten. Een plaats waar je zingeving en spiritualiteit beleeft. De

Doel van de dorpsboomgaarden is de leefbaarheid en biodiversiteit te vergroten.

Wellehof is voor iedereen toegankelijk: voor dorpsbewoners én passanten. Hier was de boomgaard al in voorbereiding, dus ons initiatief paste daar uitstekend bij.”

Het resulteerde in een laan van tien sierperen en, achter een beukenhaag, een natuurtuin met kruiden, omgeven door acht hoogstambomen. Een labyrint van donkere schelpen en een pluktuin met akkerrandbloemen moeten nog aangelegd worden. In het midden van de gaard bevindt zich een bijenhotel. Onder meer wilde bijen en sluipwespen zorgen voor de bestuiving van de fruitbomen. Bezoekers mogen ook gebruikmaken van de kruiden die er groeien. En zodra de bloemetjes bloeien, komt de dorpsimker een bijenkas plaatsen.

Gezamenlijke maaltijd

In de Corneliuskerk van Kloosterwelle vinden gere-

geld diensten plaats, maar om het gebouw in stand te houden zijn er regelmatig ook concerten, kunstexposities en lezingen: activiteiten die bij de sfeer van de kerk passen. Ook de jaarlijkse KunstSchouw in juni heeft er plaats. Verder houdt de oecumenische gemeenschap iedere woensdag om half zeven een gezamenlijke maaltijd, vertellen Eerland en Ruther. „De kruiden van de Wellehof gebruiken we daarbij.”

Over het onderhoud van de boomgaard annex kloostertuin maakt de voorzitter van de dorpsraad zich geen zorgen. „Vrijwilligers zijn er genoeg en een plaatselijke fruitteler is bereid om ons te leren snoeien. Hij vindt het leuk om te helpen. Voordeel van een dorp als Noordwelle is dat mensen bereid zijn om de handen uit de mouwen te steken. In grote steden is het veel lastiger om voldoende mensen te interesseren voor een project.”